

ВІЛЬНА УКРАЇНСЬКА ШКОЛА

Орган Всеукраїнської Учительської Спілки

№ 1—3.

З М І С Т:

	стор.	Ф		стор.
Знов про старі позиції	3		Ол. Дорошкевич. Проф. Кость Широцький	62
Вол. Петрусь. Трудовий принцип і познання	5		Жертви червоного террору.	
Проф. В. Зіньковський. З лекцій по педагогічній психології (де-які дані соціальної психології)	11		Борис Бабич	65
К. Лебединцев. Математика в трудовій школі	17		Іван Гавриш	66
Тим. Сафонов. Образотворчі мистецтва та їх роля в єдиній трудовій школі	24		В. Мілковський, В. П. Науменко	66
Школа в Західній Європі й Америці.			М. Зеров, А. А. Пінчук	70
✓ Я. Чепіга. Нова школа в Б'єржі А. Фарія	29		Юхим Щириця	71
Г. Р—ський. Кілька слів про український правопис	35		З життя вчительських спілок.	
✓ Я. Чепіга. Навчання грамоти без букваря	40		Ол. Дорошкевич. Учитель і школа	72
В. Міщанинова. „Народня“ творчість у середній школі	44		Ріжні звістки	77
Д-р М. Нудрицький. Фізичне виховання в школі	48		Шкільна хроніка.	
Д-р В. Підгаєцький. Охайність у шкільних помешканнях	53		✓ Я. Чепіга. Українське учительство в нових освітніх обставинах	84
Зразкові програми трудової школи.			З. Струлок. До наказу ч. 22.	87
План занять по рідній мові	56		Дрібні звістки	89
Свята українського письменства.			Критика і бібліографія.	
С. Дорош. Пантелеймон Куліш	59		С. Дорош. Огляд педагогічних журналів	97
Ол. Дорошкевич. Іван Котляревський	61		<i>Рецензії</i> (Н. Шульгино-Ішук, Ол. Дорошкевича, В. Роникова, Мірзи-Авекянц і Гр. Іваниці)	100
			М. Лукашевич. Огляд літератури по питаннях трудової школи	103
			Гр. Іваниця. Бібліографія українського учителя	105
			Нові книги	113
			Од редакції	114

Рік третій. 1919-20 шк. р.

Серпень-Жовтень.

архально традиційне відношення до національних відносин та термінології, яке вже давно час обляшати: для д. Буткевича все минуле від Київської Русі до сучасності є історія „русская“ (звичайно в розумінні „російська“), Галичина та Воєводини—Юго Западная Русь (знову в тому ж таки розумінні), українське селянство XVI—XVIII в., та козацтво—„русское православное крестьянство“.

З другого боку, це можна погодитися і з деякими поглядами автора; така, наприклад, думка про закладення Київської держави варягами, що немов би „по імені варягів“ называвшись инакше Русью, здобула і свою назву та ин.; треба зазначити і відсутність або невдаість характеристик історичних діячів. Не можна, звичайно, обстоювати біографічний елемент в такому розумінні, як було це в старих підручниках, але неможна і зовсім його відкидати, бо окрема людина відомої доби є не лише індивідуум, а й тип, що виявляє погляди, ідеали та жадання людности. І з цього, типологічного боку наук біографії не відкидає, нагадаю хоч би класичну біографію-характеристику царя Олексія Михайловича в II т. курсу російської історії Ключевського. Коли ж д. Буткевич одкинув біографії та характеристики, він замінив їх фразами без жадного змісту, як напр. „властний и суровый“ Андрій Боголюбський, „добрий страдалець за русскую землю“ Володимир Мономах, „умный князь“ Олександр Невський, які зовсім не мають окрему особу як діяча, та ще і позбавляють їх фарб як певних представників відомої доби.

Н. Мірза-Авакянц.

М. Грушевський. Старинна історія. Греко-римський світ. Київ 1918. 160 стор. in 8° ц. б крб. 50 коп.

Зазначена книжка, по словам автора, перша з циклу книжок, заповіданого їм при виданні свого твору: „Всесвітня історія в короткім огляді“. Цей цикл має бути другим концентром для ознайомлення з історією давніх часів, стати на допомозі тим, хто після ознайомлення з коротким оглядом історії хоче поширити свої відомості в зазначеній сфері звання. Через трагічні умови життя (загин першої частини при пожежі хати автора) першою бачить світ історія греко-римської доби.

Можна а ргіогі сказати, що авторство цієї книжки мусить гарантувати і її загальний фон і досить багато позитивних рис. І ознайомлення з книжкою цю гадку підтверджує. Історію греко-римської доби шановний автор дає в значно поширенім виді, порівнюючи з відповідними відділами і частини „Всесвітньої історії“. Він робить огляд життя античності, торкаючися і політичної, і соціальної, і культурної історії, завжди маючи на увазі фактор економічний та ин. наслідки. Події і факти з'ясовуються з характерною для автора вмістю: часто кидаючи кілька штрихів, або кілька рис, він характеризує з'явище дуже влучно і яскраво. Не треба багато казати й про витриманість з наукового боку: в багатьох місцях можна побачити трактування питань відповідно висновкам сучасної історичної науки (див., напр., про Лікурга, про кількість війська в греко-перських війнах, про римських царів і баг. инш.).

Але при всьому цьому, на вашу думку, де-що й можна сказати негативне.

Перш усього—це переважна увага до політичного боку історії і, як наслідок цього, надзвичайна конспективність і побіжність при з'ясуванні фактів культурних і особливо літературних. Досить, гадаємо, сказати, що на культуру „золотого віку Атея“ одведено 3 сторінки (тут і мистецтво в різних його галузях, і література, і наука), на грецьку культуру III—II в. в.—2 1/2 стор., на римське письменство теж 2 1/2 стор. Між тим це як раз той бік античності, який мав і має найбільше значіння, в якому, на вашу думку, й полягає *raison d'être* широкого ознайомлення з античністю.

Зазначені конспективність і побіжність, взагалі кажучи, помічаються і в деяких інших місцях викладу. У автора приведено навіть назви родів, з яких були ініціатори і Клеостен, тим часом як соціальний устрій Гомерової доби забірає кілька рядків. Не набірає досить конкретної форми демократичний устрій Атея в V ст., неясною залишається картина культурного впливу Сходу на Грецію і т. ин.

Через ці особливості книжки і через те, що вона не призначається для якого-небудь певного контингенту читачів, а взагалі має на увазі тих, що поширюють свої знання, з ученою метою, яко підручник, вона, на нашу думку, може бути використована з деякою мірою умовності, бо вимагатиме де в чому доповнення, де в чому конкретизації.

В цьому переконують нас і ще деякі особливості книжки.

В книжці нема малюнків, які при викладанні історії, особливо старих часів, мають надзвичайне значіння. Все ж таки це можна пояснити й вибачити надзвичайним станом сучасного друкарства. Але що б'є в очі, так це відсутність будь-якої, хоча б малесенької, мапи. Старинні назви так мало промовляють сучасному читачеві, що без мапи ба ато з цих назв залишиться пустим звуком і де які події не знайдуть собі конкретної географічної обстановки в уяві читача. І нарешті питання про пра-

вопис. Коли книжка друкується в Україні Наддніпрявській і мається на увазі її поширення в цій Україні, а, може, і вжиток по школах, чому не додержуватись тих основ правопису, що тут прийняті?

Гр. Іваниця.

Н. Н. Ильинъ. Самоуправленіе учащихся въ трудовой школѣ. М. 1918. Ст. 95 + I in 16°, ц. 2 р. 50 к.

В книзі такі розділи: I. Въ защиту трудовой школы и школьного самоуправления II. О школьном самоуправлении. Самоуправляющіяся школьныя организации III. Организация дисциплины. IV. Кружки учебной взаимопомощи V. Кружки по организации игръ. VI. Кружки по устройству школьныхъ праздниковъ. VII. Организация школьного ученическаго журнала. VIII. Организации школьныхъ кооперативовъ. IX. Школьные музеи X. Заключение. Наприкінці — „Приложенія“, де подається в рцевий статут шкільного самоуправління.

Книжечка Ільїна нічого неварта: 1) автор абсолютно не уявляє собі нової трудової школи, бо й учні і вчителі, і „програми“ й „задавання уроків“ — все це у його цілком в стилі старої вербальної школи (особливо прикро читати розділ про „кружки учебной взаимопомощи“, де автор популяризує лавкастерську ідею „допомоги“ старших учнів молодшим); 2) все шкільне самоуправління автор зводить на становище колишньої державної думи, бо школа у його — не сучасне життя в мініятурі і шкільний колектив не хазяїн у школі, а якийсь додаток до постанов всевладної педагогічної ради, отже про виховання цінних громадських навичок і соціальних інстинктів нема чого й говорити.

Ол. Дорошкевич.

П. Басараб. Задачник до начаткового курсу аритметики. Первая часть. Видання друге, виправлене і доповнене. Сторін 128 in 8°, ц. 3 крб.

Матеріалом цього задачника є перший десяток і перша сотня з пропедевтичним курсом мірних чисел та дробів. В розкладі цього матеріалу, як це зазначено і в післяслов'ї, і до першого видання, автор в головних речах додержувався того плану, що пропонується в методичній праці В. А. Барицького. В головному схема така: лічба до 10 і дії в межах 10, круглі десятки (в нумерація і дії) і всі числа в межах 100 (в нумерація і дії). Мірні числа і дробі входять в кожний концентр. План цей можна вважати за найкращий. Можна було б ще по круглих десятках виділити перші два десятка, але це не необхідно.

Виконаво намічений план відповідно всім вимогам методики. Скрізь ми бачимо послідовний перехід від конкретного до абстрактного. Так наприклад, прилічування і відлічування однієї чи кількох одиниць провадиться попереду на ваочних особіях (напр., кясоля), потім на конкретних задачах, потім на абстрактних числах. В задачнику уміщено таблиці всіх дій. Звернено увагу на самодіяльність учнів — дається матеріал для самостійного складання задач. Є багато задач цікавих і фабулою і математичним змістом (останнє особливо в відділі задач на всі дії в кінці). Фабула задач вибрана скрізь надзвичайно відповідно і цікаво для дітей. Напр. № 29: „У павутину залутались дві мухи; одна скоро видлуталась. Скільки мух там зосталось? скільки буде два без одного?; або № 35 „На хаті сиділо вісім ластівок; одна погвалась за мухою. Скільки ластівок зосталось на хаті? Вісім без одного — скільки буде?“

Однією з невеликих хиб задачника можна вважати лишень те, що трохи занадто багато введено сюди з курсу мірних чисел. Так, уже в межах першого десятка вводяться, крім аршина та сажня, ще й вершок (одичне відношення 16 звичайно не дається, а провадиться міряння вершком і говориться, що 4 вершки це чверть аршина). В круглих десятках вводиться берковець, який і взагалі рідко вживається. В концентрі першої сотні даються задачі і приміри на всі дії в усіх випадках з двоїменними мірними числами. Цей матеріал можна дати дітям і в цім концентрі, але не так багато і при тім в самих простіших випадках. Звайомство з третьою і п'ятою долею краще було б пересунути з першого десятка в першу сотню. Ще можна зауважити, що вправи в скорій лічбі краще провадити на абстрактних примірах, а не на конкретних задачах з довгою фабулою, як от № № 113, 114. Але це хибі дуже невзначні, учитель просто може де-що з цього промивути, чи пересунути, чи трохи змінити.

Взагалі ж треба сказати, що задачник д. Басараба є безумовно кращий од усіх існуючих на українській мові задачників для початкового курсу аритметики. Друге видання відрізняється від першого тим, що тут докладніше, ніж в першій, розроблено пропедевтичний курс дробі. Крім того, в другім виданні краще зформуловані задачі для самостійного складання; ці доповнення і поправки роблять задачник ще більш придатним до користування ним у школі.

Н. Шульгина-Іщук.